

2^e Exloërmond, 29 januari 2019

De Nederlandsche Bank
T.a.v. de Hooggeleerde heer prof. dr. K. H.W. Knot
President van de Nederlandse Bank
Postbus 98
1000 AB Amsterdam

Hooggeleerde heer Knot,

Op grond van de aan uw bank toekomende bevoegdheden inzake het toezicht op financiële instellingen en het feit dat uw bank zich sterk maakt voor een betrouwbaar financieel stelsel, reden waarom uw bank toezicht houdt op banken, pensioenfondsen, verzekeraars en andere financiële instellingen, richten wij ons met het navolgende tot u.

De toezichthouders van DNB houden toezicht door onder andere het toetsen van bestuurders, het verlenen van vergunningen en het aanpakken van financieel-economische criminaliteit. Ook controleren zij of instellingen financieel solide zijn, zodat deze – ook als het economisch tegenzit – kunnen voldoen aan hun verplichtingen.

Een uwer toetsingsbevoegdheden, genaamd Customer Due Diligence, gaat in op het feit dat banken en levensverzekeraars hun cliënten dienen te kennen én zij geen relaties dienen aan te knopen met personen die het vertrouwen in de financiële onderneming kunnen schaden. Het inzetten door uw bank van Customer Due Diligence is een hulpmiddel om dit te bewerkstelligen. Van belang is daarbij dat de gevolgen van het niet beheersen van deze risico's het vertrouwen van de consument in de financiële onderneming kunnen schaden. Omdat wij menen dat het laatste, i.c. het schaden van het vertrouwen van de consument in de financiële onderneming in ons geval in het geding is, is dit een van de aanleidingen voor onze brief.

Aanvullend is het zo dat een juiste toepassing van Customer Due Diligence ervoor zorgt dat voorkomen wordt dat een financiële onderneming kan worden misbruikt voor verkeerde doeleinden. De website van uw bank vermeldt in dit kader hiertoe belangrijke voorbeelden van misbruik, als witwassen, terrorismefinanciering en fraude, waarbij uw website aanvullend noemt dat de Customer Due Diligence normen dus relevant zijn voor de integere bedrijfsvoering van financiële ondernemingen als geheel, waarmee Customer Due Diligence een onderdeel vormt van de integere bedrijfsvoering. Uw website stelt verder dat Customer Due Diligence, door een goed zicht op de cliënten en op andere relaties te houden, kan voorkomen dat de integriteit van een financiële onderneming in gevaar komt.

Onderdelen van Customer Due Diligence zijn onder meer de acceptatie, identificatie en verificatie van cliënten en indien van toepassing, de identificatie en eventueel verificatie van de uiteindelijke belanghebbende en/of het vaststellen van het doel en de beoogde aard van

de zakelijke relatie. Een van de redenen dat wij ons met deze brief tot u richten betreft onder meer de hiervoor genoemde onderwerpen, zoals het doel en de beoogde aard van de zakelijke relatie.

DNB maakt zich blijkens de informatie van uw website verder sterk voor financiële stabiliteit, draagt daarmee bij aan duurzame welvaart in Nederland en integreert en verankert duurzaamheid zo veel mogelijk in haar taakuitoefening en bedrijfsvoering. Betreffende Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) richt u zich in uw MVO-beleid op verdere integratie van MVO in uw kerntaken, een duurzame bedrijfsvoering, een duurzaam sociaal beleid, integriteit en compliance, en maatschappelijke betrokkenheid. De aandachtspunten van onze brief betreffen met name Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, duurzaam sociaal beleid en maatschappelijke betrokkenheid.

De aanleiding voor deze brief kent haar oorsprong in 2010, toen het de Veenkoloniale inwoners plotseling bekend werd dat tussen het Ministerie van Economische Zaken en agrariërs heimelijk plannen voor grootschalige windturbineparken waren voorbereid. Voor uw beeld; inmiddels zijn er van Delfzijl in Groningen tot aan Coevorden in Drenthe een reeks windturbineparken in voorbereiding, al wel of nog niet door de Raad van State getoetst, welke in de genoemde regio moeten leiden tot de oprichting van 163 windturbines met een tiphoopte variërend van 135 tot en met 210 meter.

De impact van deze buitenproportioneel grote en daardoor het menselijk voorstellingsvermogen ver te boven gaande windturbines neemt langzaam dramatische vormen aan. Niet alleen de schaduwshade (lees: de negatieve effecten van de voorgenomen plannen), maar meer nog de dramatische effecten na onverhoopte plaatsing voor de omgeving, de bewoners en ondernemers, maken dat de inwoners fel gekant zijn tegen deze plannen. Het bijgaande recente artikel "Proteststorm in de Veenkoloniën" (Bijlage A) uit het tijdschrift voor inrichting van het landelijk gebied "Landwerk" geeft een uiterst helder beeld van de actuele situatie en van de effecten van de windplannen op de bevolking.

In deze is het qua inspraak van burgers zo dat de Nederlandse Overheid op basis van de Crisis- en Herstelwet de Rijks Coördinatie Regeling op de windturbineparken "De Drentse Monden en Oostermoer" met 45 geplande windturbines en op het "Windpark N366" met 34 geplande windturbines, van toepassing heeft verklaard. Hierdoor hoeven er door de initiatiefnemers geen vergunningen bij de desbetreffende gemeenten te worden aangevraagd, maar is het Rijk competent, waardoor de Raad van State jegens omwonenden geen enkel voorbehoud kent tot het vergunnen van deze grootschalige windplannen.

Hiermee komen wij aan de kern van de aanleiding voor deze brief aan uw bank, die is gelegen in de enorme negatieve sociaal-economische en maatschappelijke impact van deze plannen, die mede zijn ingegeven door achteraf gebleken zinloze bezwaar- en beroepsprocedures. Hierdoor mogen de belangen van duizenden Veenkoloniale burgers en ondernemers - zonder voorbehoud - op grote schaal worden geschaad. In de bijlage folder "NEE!!!" (bijlage B) leest u een lange reeks negatieve effecten van windturbines op de woonomgeving, waarvan met name het veroorzaken van waardedaling van onroerend goed en/of het zelfs geheel onverkoopbaar worden van woningen en/of bedrijfsgebouwen voor

ons aanleiding is om ons tot u te richten, waar het uw toezichthoudende rol en uw toetsingsbevoegdheden betreft.

Als vertegenwoordigers van de bewonersbelangen ontvingen wij in het hiervoor genoemde kader vanaf het bekend worden van de windturbineplannen inmiddels een lange reeks voorbeelden van zich door de windturbineplannen terugtrekkende kopers. Ook bereikten ons voorbeelden van veel tegen een fors lagere dan voorgenomen verkoopwaarde verkochte woningen. Deze ontwikkeling had tot gevolg dat de gemeente AA & Hunze in 2016 (zie de bijlage C) eigenhandig de WOZ waarde voor woningen tot een bepaalde afstand van de geplande windturbines met maximaal 12,5 % verlaagde.

Daarnaast is het zo dat er de afgelopen jaren al voorbeelden waren van door de windturbineplannen veroorzaakte WOZ- waardedalingen, op grond waarvan de hypotheeknemende bank de daartoe niet in staat zijnde cliënten verzocht het verschil tussen de actuele (en fors lagere) executiewaarde af te lossen, met de mededeling dat zij bij uitblijvende betaling overgaan tot het uitoefenen van hun recht tot parate executie.

Om reden van het feit dat de Groninger en de Drentse Veenkoloniën van oudsher bekend staan om hun langjarige agrarische historie en de daarmee gepaard gaande vele vormen van coöperatieve initiatieven, waarvan de vroegere Boerenleenbank en de huidige Rabobank de eerste financiële boerencoöperaties vormden, heeft de Rabobank van oudsher een groot regionaal boeren-, particulier- en een toenemend MKB-clëntenbestand in dit gebied.

Met name de relatie tussen de Rabobank en de boeren, waarvan enkele tientallen boeren hebben geopteerd voor de oprichting op hun land van één of meer 210 m. hoge windturbines, heeft ons doen besluiten om namens de duizenden inwoners die zich in grote meerderheid in een breed uitgezet draagvlakonderzoek (bijlage D) tegen de komst van windturbines hebben uitgesproken (waaronder duizenden particuliere en MKB Rabobankclënten), de Rabobank te benaderen over hun beleidsvoornemens met betrekking tot de financiering van enkele tientallen windboeren in relatie tot de belangen van hun duizenden particuliere en MKB-rekeninghouders c.q. hypotheekgevers.

Nadat wij ons op 19 mei 2014 per brief over deze kwestie richtten tot het hoofdkantoor van de Rabobank (Bijlage E) spraken wij in december 2016 met de vier directievoorzitters van de in de regio betrokken Rabobanken waarin de windplannen voorliggen. In het gesprek over deze kwestie op 12 december 2016 ervoeren wij bij de Rabobank een vijandige houding en ontvingen wij na meermalen aandringen en na het zenden van onze brief van 20 juni 2018 (bijlage F) met datum 17 augustus 2018 antwoord van de heer Ronner (bijlage G). Vanwege de ons conveniërende inhoud van het antwoord van de heer Ronner, zonden wij hem onze brief van 1 oktober 2018 (bijlage H) waarop wij de brief van 9 oktober 2018 (bijlage I) van de Rabobank ontvingen.

De inhoud van de brief van de Rabobank van 1 oktober 2018 (bijlage I) laat geen twijfel bestaan: de Rabobank kiest er - zonder voorbehoud naar hun particuliere en andere cliënten - voor om windturbines te financieren. Met deze brief is het zonneklaar dat niet de belangen van de duizenden particuliere en ander rekeninghouders prevaleren voor de Rabobank, maar daarentegen wel de belangen van een enkele tientallen windboeren.

Verder is het zo dat de Rabobank hier een uiterst tegenstrijdig standpunt inneemt dat haaks staat op de door haar uitgedragen maatschappelijke verantwoordelijkheid die ze in haar ledenbulletins en op haar websites met veel mooie en volle woorden breed uitmeten naar haar cliënten, hetgeen riekt naar bewuste misleiding van cliënten en andere belanghebbenden.

Het in onze regio financieren van de voorliggende megalomane windplannen en daarmee windturbines staat dan ook haaks op het in Nederland algemeen aanvaarde uitgangspunt van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en veroorzaakt hier een algehele teloorgang van de kwaliteit van wonen, welvaart, welzijn en gezondheid.

Dat de Rabobank zich leent tot het verstrekken van financiering voor deze voor de bewoners rampzalige plannen, die herinneringen oproepen aan het verkwanselen van het cliëntenbelang bij de IJslandse Icesave Bank en landelijk de DSB bank, is voor ons het bewijs dat de Rabobank met windturbinefinanciering in ons gebied voor haar maatschappelijke verantwoordelijkheid wegloopt. Evenzo is het naar onze mening onverantwoord dat de Rabobank daarmee de waarde van vele duizenden door haar en door andere geldverstrekkers gefinancierde woningen en bedrijfsgebouwen (fors) in waarde doet dalen en daarmee ten faveure van enkele tientallen windboeren direct de hypotheek van naar verwachting duizenden particuliere en zakelijke rekeninghouders onder water zet.

Op grond van het bovenstaande verzoeken wij u dan ook deze door de Rabobank (en mogelijke andere geldverstrekkers) voorgenomen financiering van windturbines in Groningen en Drenthe te toetsen op grond van de u toekomende bevoegdheden als:

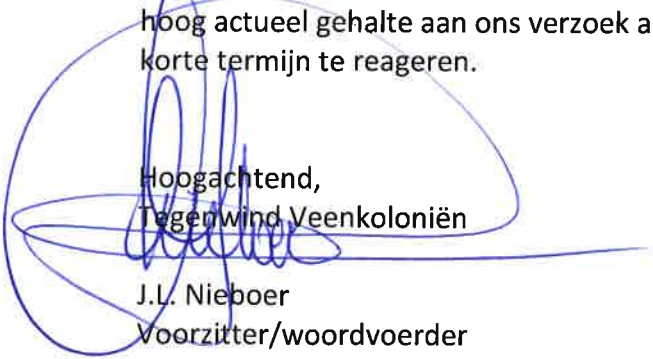
1. Het toepassen van Customer Due Diligence, welke ingaat op het feit dat banken en levensverzekeraars hun cliënten dienen te kennen én zij geen relaties dienen aan te knopen met personen die het vertrouwen in de financiële onderneming kunnen schaden
2. Het beoordelen van de met windturbinefinancieringen in ons gebied gepaard gaande effecten op particuliere en zakelijke rekeninghouders
3. Uw toetsingsbevoegdheden inzake het in ons gebied schaden van het vertrouwen van de consument in de financiële onderneming
4. Het voorkomen dat een financiële onderneming kan worden misbruikt voor de verkeerde doeleinden, i.c. het ten koste van duizenden andere belanghebbenden financieren van windplannen en/of windturbines
5. Het voorkomen dat de Rabobank en ander geldverstrekkers (verdere) woningwaardedaling veroorzaken als effect van het financieren van windplannen en/of windturbines
6. Te komen tot verificatie van de uiteindelijke belanghebbenden en/of het vaststellen van het doel en de beoogde aard van de zakelijke relatie van de Rabobank en andere geldverstrekkers, i.c. de windexploitanten
7. Het zich in deze kwestie sterk maken voor financiële stabiliteit en daarmee bij te dragen aan duurzame welvaart in Nederland en meer specifiek in ons gebied
8. Zoals opgenomen in uw taakuitoefening en bedrijfsvoering, te bewerkstelligen dat duurzaamheid ook in ons gebied zo veel mogelijk integreert en verankert en hier

meer specifiek de verankering en integratie van sociaal-economische en maatschappelijke duurzaamheid

9. In het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) u zich ten aanzien van windturbinefinancieringen richt op het in de praktijk toetsen van het MVO-beleid van de Rabobank en andere geldverstrekkers, op grond waarvan het door u uitoefenen van uw toezichthoudende rol en uw toetsingsbevoegdheden het vertrouwen van consumenten en ondernemers in de Rabobank en andere geldverstrekkers in ons gebied niet (verder) geschaad wordt en de belangen van duizenden consumenten en ondernemers worden gewaarborgd, met de conclusie dat door de geschetste grote maatschappelijke en financieel-economische gevolgschade, het financieren van windturbines in ons gebied onverantwoord is.

De inhoud van de brief van de Rabobank aan ons d.d. 1 oktober 2018 (bijlage I), waarin zij onomwonden stelt dat zij de windturbineprojecten in Groningen en Drenthe (mede) financiert, maakt dan ook dat wij u verzoeken dit voornemen als klacht behandeling te nemen en verzoeken wij u ons schriftelijk te informeren met betrekking tot uw standpunt over deze zorgwekkende ontwikkeling.

Omdat inmiddels begonnen is met technische voorbereidingen voor de plaatsing van de eerste windturbine, waartegen wij een voorlopige voorziening hebben gevraagd, is er een hoog actueel gehalte aan ons verzoek aan u; reden waarom wij u vragen zo mogelijk op korte termijn te reageren.

Hoogachtend,
Tegenwind Veenkoloniën

J.L. Nieboer
Voorzitter/woordvoerder

Bijlagen:

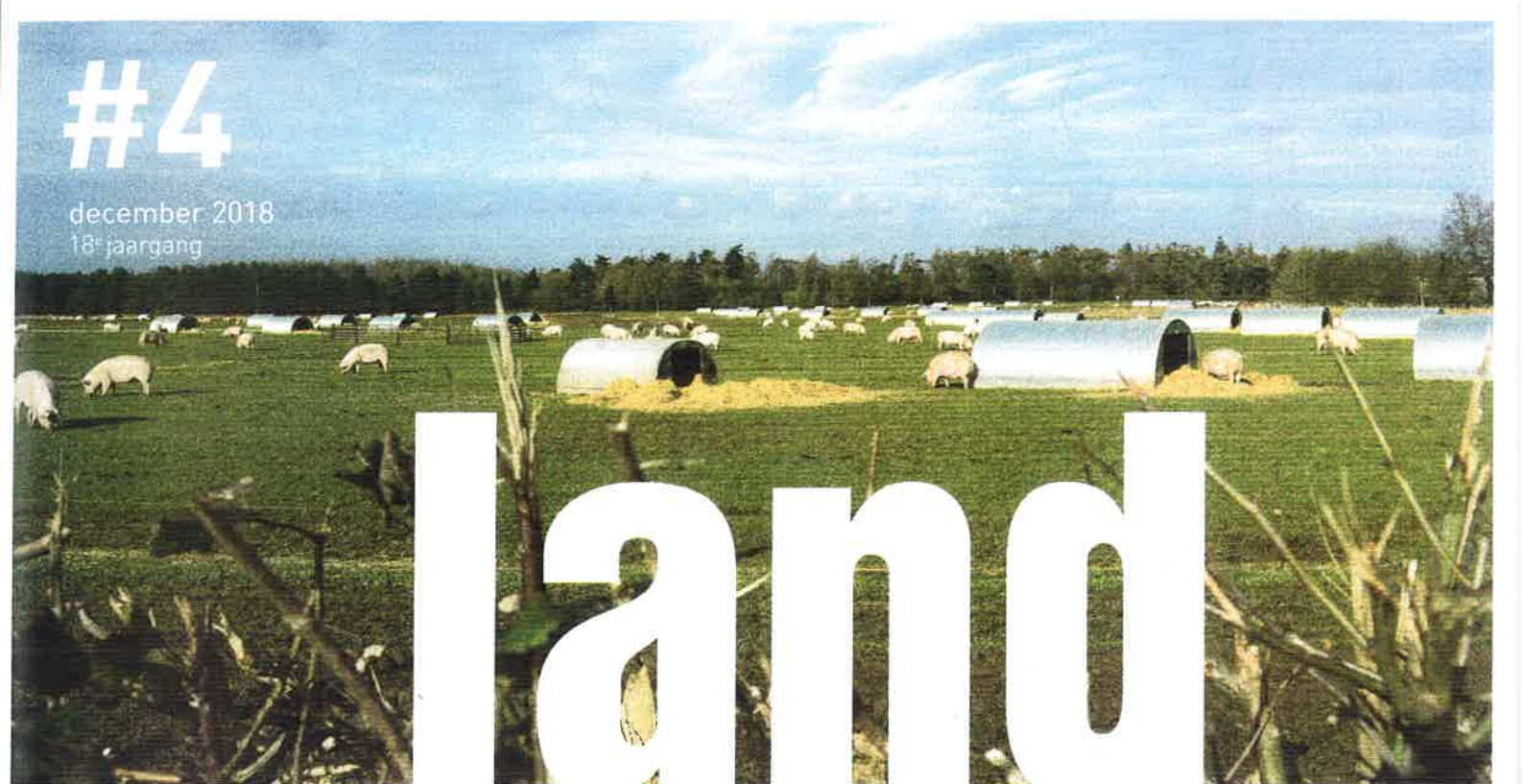
- A. - Artikel "Landwerk"; Proteststorm in de Veenkoloniën
- B. - Folder "Nee!!!"
- C. - Artikel Dagblad van het Noorden inzake gemeente AA & Hunze
- D. - Uitkomst draagvlakonderzoek
- E. - Brief aan Rabobank d.d. 19-05-2014
- F. - Brief aan Rabobank d.d. 20-06-2018
- G. - Brief van Rabobank d.d. 17-08-2018
- H. - Brief aan Rabobank d.d. 01-10-2018
- I. - Brief van Rabobank d.d. 19-05-2014
- J. - Overzichtskaart van geplande en in bedrijf zijnde windturbines

Bijlage A

Artikel “Landwerk”; Proteststorm in de Veenkoloniën

#4

december 2018
18^e jaargang

land

TIJDSCHRIFT VOOR INRICHTING VAN HET LANDELIJK GEBIED

werk

- Onderwaterdrains werken wel/niet
- Reconstructie revisited

- Proteststorm in Veenkolonien
- Kringlooplandbouw #hoedan

Hoe een windmolenpark de hele Veenkoloniën splitst

Windmolens roepen verzet op van omwonenden – dat is niets nieuws. Verschil is er wel. In de Veenkoloniën van Drenthe en Groningen lijkt de weerstand ongekend heftig. Wat is er aan de hand?

Door **Lotty Nijhuis**

Op 10 september jl. stuurt minister Grapperhaus een nieuw 'Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland' van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) naar de Kamer. Tussen de jihadstrijders en rechts-extremisten duikt een onwaarschijnlijk dreigingsbeeld op, namelijk dat van uit de hand gelopen verzet tegen windmolens. De NCTV schrijft over bedreiging, intimidatie, vernieling en stelt dat '[in] vooral Drenthe en Groningen het protest in sommige gevallen buitenwettelijke vormen [aanneemt].'

Drentse Monden en Oostermoer doorgang vinden: 45 stuks, maar liefst, verspreid over Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Aan de andere kant van de provinciegrens, in Groningen, staan nog eens 35 turbines op stapel (windpark N33). Twee windparken die samen een gebied van dertig kilometer

beslaan.

Waar blijkt de waanzin uit? Er prijken posters met hakenkruizen op de bushokjes, er worden dreigbrieven rondgestuurd, bezittingen van boeren vernield. In de media zingt het 'windmolenterrorisme' rond. In de dorpen is de sfeer totaal verziekt.

Jan Nieboer

'De NCTV roept aandacht voor het ontsporen van verzet. Maar de overheid beschermt haar burgers niet, dus doen de burgers het zelf. En dan grijpen ze naar middelen die wij als actiegroep niet goedkeuren maar wel heel goed begrijpen. Dit brengt zelfs de meest redelijke mensen tot waanzin.' Jan Nieboer is het gezicht van Platform Storm, de actiegroep die het protest in de Drentse Veenkoloniën tegenwoordigt. Nieboer woont al zijn hele leven in de Veenkoloniën. Het is een plek waar mensen (blijven) wonen, juist omdat ze genieten van de weidsheid en openheid, vertelt hij. Aan die openheid komt finaal een eind als de plannen voor windpark

'Mensen zien elkaar niet meer. Ze stappen uit de kerk omdat er een windboer in het kerkbestuur zit. Ik ken iemand die zijn huis wil verkopen, al een ton in vraagprijs is gezakt en geïnteresseerde kopers steeds weer ziet afhaken – vanwege die windmolens. 'Op dat moment had ik die boer een kogel door zijn kop kunnen schieten,' zegt hij tegen mij.'

NIET ALLEEN NIMBY

Wie aan Veenkoloniën denkt ziet langgerekte percelen, weidse uitzichten en eindeloze wolkenluchten. Straks doorsnijdt een even eindeloze rij klapwiekende windmolens van meer dan tweehonderd meter tiphoogte dat beeld – en dat is ho-

ger dan twee keer de Martinitorren, meldde Dagblad van het Noorden maar even. Dag en nacht. 'En dan 's nachts ook nog met lichtjes erop. Windmolens zó hoog in een woonomgeving, dat kan gewoon niet. Als je een woonvergunning zou vragen voor een industrieel windpark, dan zou je die niet krijgen. Nu gebeurt het omgekeerde. Onze grootste zorg is dat ons woongebied in één keer getransformeerd wordt naar een zwaar industriegebied. Maar het ergste is nog het laagfrequente geluid. Dat draagt kilometers ver. Mensen worden er doodziek van – in het buitenland is er onderzoek naar gedaan. We zijn ons lam geschrokken.'

Nieboer is overigens niet tegen duurzame energie. In Nederland hebben 'we' ook gewoon afgesproken dat we meer energie groen gaan opwekken. Hebben we het hier niet gewoon over een klassiek geval van NIMBY ('not in my backyard')? Er is niet altijd weerstand bij grote projecten die uitgevoerd worden dichtbij de gebouwde omgeving, meent Shannon Spruit, die als onderzoeker aan de TU Delft betrokken is bij RESPONSE, een onderzoeksproject over besluitvorming rond energieprojecten, waaronder het Groningse windpark N33. 'Historisch gezien is er bijvoorbeeld niet altijd geprotesteerd tegen hoogspanningsmasten of de aanleg van gasinfrastructuur en gasproductie.

“Wie aan Veenkoloniën denkt ziet langgerekte percelen, weidse uitzichten en eindeloze wolkenluchten.”

die alleen geven om hun achtertuin slaat de kwestie veel te plat en doet geen recht aan de complexiteit van dit soort problemen.’

HOE EEN REGIO GRIP VERLIEST

Nieboer hoort in 2010 voor het eerst over de plannen in Drenthe. Er komt een informatieavond – tegen wil en dank, meent hij. ‘Die plannen waren al jaren in voorbereiding bij een groep boeren. Binnen die groep werd gezegd: je kunt 30.000 euro in box 3 beuren, maar we moeten het wel stil houden want de bevolking wil dit niet. De plannen lekten uit omdat het één van de boeren toch niet lekker zat.’

De trein raast dan al op volle snelheid. ‘De voorman van de windboeren, Harbert ten Have, werkte destijds op het ministerie. Mijn ouders hebben hem nog gekend als jong broekie. Hij is ook boer – al zit hij zelf nooit meer op een trekker. Hij wist hoe binnen het ministerie de hazen lopen en heeft alles binnenskamers geregeld. Hij heeft ervoor gezorgd dat dit windpark een rijksregeling werd.’

Dankzij die rijkscoördinatieregeling (RCR) kan de Rijksoverheid (de minister van Economische Zaken) de besluitvorming van energieprojecten van nationaal belang coördineren om de vaart er lekker in te houden. De RCR is automatisch van toepassing op windparken groter dan 100 megawatt – het plan voor de Drentse Veenkoloniën omvat ongeveer 150 megawatt en toenmalig minister Kamp keurt de aanvraag van de initiatiefnemers van Drentse Monden en Oostermoer goed. Met

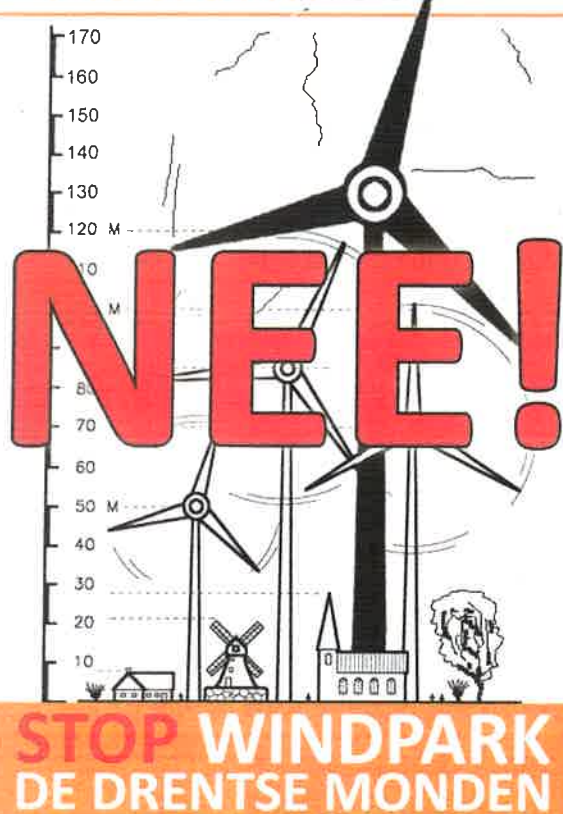
de RCR worden de lokale overheden min of meer buitenspel gezet – iets dat, ook in andere projecten, de nodige frustratie oproept. Tegelijkertijd besluiten Provinciale Staten van de provincie Drenthe, zonder betrokkenheid van de gemeenten, een zoekgebied aan te wijzen voor windenergie in de provincie. Drie jaar later zegt de provincie toe 280 megawatt windenergie te gaan leveren in 2020, als onderdeel van de opgave van het Rijk van 6.000 megawatt windenergie op land.

Om enigszins grip te houden op de besluitvorming door het Rijk stellen provincie en betrokken gemeenten, waaronder Borger-Odoorn en Aa en Hunze, in 2013 een Gebiedsvisie windenergie Drenthe op. Desondanks lijkt bij gemeenten langzaam de indruk te ontstaan dat ze onder de voet worden gelopen. Zo schrijft de gemeente Aa en Hunze in januari 2014: ‘Het college van de gemeente Aa en Hunze voelt zich niet serieus genomen door het Rijk inzake de plannen voor het windpark Veenkoloniën. In een brief van minister Kamp gaat het Rijk uit van een omvang van 150 MW in het gebied van Aa en Hunze en Borger-Odoorn, een omvang die naar opvatting van de gemeente Aa en Hunze veel te hoog is. Bovendien neemt het Rijk de regie over de plannen zelf in handen. Op beide punten negeert het Rijk de uitgangspunten van de gebiedsvisie Windenergie.’

De gemeenten schrijven in de jaren die volgen meerdere brieven naar de minister. In 2015 spannen ze een kort geding aan tegen de toepassing van de RCR, die ze op 3 februari 2016 verliezen.

Bij windparken lijkt er daarentegen wel vaak weerstand te ontstaan, zowel bij parken vlakbij de kust, bijvoorbeeld Katwijk, als op land. Er zijn alleen in Nederland al meer dan honderd groepen die actievoeren tegen plannen voor windparken. Moderne windturbines zijn vaak groot en hun aanwezigheid brengt verandering teweeg in het landschap, dat lokt reacties uit. We zien ook dat omwonenden niet alleen reageren op de windturbines zelf, maar ook op de besluitvormingsprocedures. Ze voelen zich hierin vaak niet gerepresenteerd en hebben het gevoel voor een voldongen feit te worden gesteld; dat wekt sterke gevoelens van onrechtvaardigheid en wantrouwen op. Bewoners neerzetten als mensen

Platform Storm

Protestposter

'HET NOORDEN TELT NIET MEE'

Het schetst het beeld van een regio die langzaam de regie verliest. Het ministerie organiseert in het voorjaar van 2016 wel een aantal spreekuren, maar het was niet de bedoeling om echt te luisteren, meent Nieboer: 'We mochten allemaal zienswijzen en bezwaren indienen, gesprekken voeren. Maar ambtenaren zeiden doodleuk: we gaan er niets mee doen, we doen dit alleen omdat we het verplicht zijn. Alle inspraak was voor de Bühne. Alleen een kort lijntje windmolens tegenover Stads-kanaal is weggehaald, maar niemand weet waarom.'

Politici, die zitten er allemaal voor zichzelf, concludeert Nieboer. Dat geldt voor de gedeputeerden van de provincie, die het wel goed uitkwam dat 'de Veenkoloniën' met een eigen plan kwamen, en dat geldt ook voor de mensen in Den Haag. 'Sowieso telt het noorden niet mee. Turf steken, gas winnen, onze huizen storten in en nu die windmolens. Voor ons gelden nog minder regels dan voor varkens. Al onze belangen worden met voeten getreden, net als die van de joden in de Tweede Wereldoorlog.'

De politiek is niet democratisch maar autocratisch, na de verkiezingen houdt het weer op. Het interesseert ze helemaal niets. De boeren worden verblind door geldzucht, die hadden de stekker er lang geleden uit moeten trekken, maar de landelijke overheid neem ik het echt kwalijk. Zij moet de regie voeren maar heeft haar oren laten hangen naar de windboeren. We worden gewoon opgeofferd.'

En zo komt het, herhaalt Nieboer nog maar eens, dat de Raad van State alle 368 bezwaren van tafel veegt en het RIVM alle gezondheidsbezwaren negeert – 'allemaal verlengstukken van de overheid.'

WAAROM MEEDELEN IN DE WINST NIET ALTIJD WERKT

De regio legt het af tegen het algemeen belang, maar in het noorden voelen ze dat extra zwaar, als 'wingewest'. Dat er een gebiedsfonds komt en mogelijkheden om te participeren, lijkt alleen maar olie op het vuur te gooien. 'Dit zijn de spiegeltjes en de kraaltjes zoals we die vroeger aan de negers gaven. Het is alsof je de brand-

weer vraagt met benzine je huis te blussen. Wie gaat participeren in windmolens als je nooit meer buiten kunt zitten, je huis niet meer kunt verkopen? Je schiet jezelf in de voet. Het is respectloos.'

Spruit verklaart: 'In het geval van de Veenkoloniën zien we dat het conflict al sterk gepolariseerd en geëscaleerd is. Een gebiedsfonds of mogelijkheden om financieel te participeren wordt door sommigen ervaren als omkoping. Maar ik zie steeds vaker dat overheden eisen (willen) stellen zodat lokale gemeenschappen profiteren van dit soort initiatieven. Dat is toch positief, ook al kopen ze daar in de Veenkoloniën natuurlijk niets meer voor.'

Goede voorbeelden vind je bij de dorpsmolens in Friesland, waar lokale partijen direct van windmolens profiteren. En in bijvoorbeeld Heibloem, Limburg, werden dorpsbewoners overtuigd toen dankzij de nieuwe windturbine ook glasvezel kon worden aangelegd. 'Het kan een groot verschil maken als dit soort mogelijkheden al in een vroege fase van het planningsproces worden aangeboden, zoals bij deze molen in Heibloem. Er was bij eerdere molens wel veel weerstand vanuit omwonenden. Omwonenden stonden hier dus op zich niet onwelwillend tegenover windenergie.'

EERDER EN BETER LUISTEREN

En dat ligt anders in de Veenkoloniën. Daar hadden ze ook geen windmolens gewild als het participatieproces anders was gelopen, stelt Nieboer resoluut. Windmolens passen eigenlijk sowieso niet in Nederland – een land zo groot als een postzegel. Mensen worden er ziek van. Punt.

Slagschaduw, geluidsoverlast: het zijn terugkerende zorgen en klachten, ziet Spruit, maar er zijn wel verschillen tussen regio's: 'In het noorden zien we dat er specifieke sociaaleconomische kwesties spelen. De verkoopbaarheid van woningen is een grote zorg in een regio waar de woningmarkt niet sterk is. Ook oude spanningen over de verdeling van welvaart tussen boeren en arbeiders zien we terugkomen in gesprekken in Groningen. Maar laatst

Protestspandoek

hoorde ik bijvoorbeeld dat men in Zuid-Korea windturbines vanuit hun levens-overtuiging ziet als negatieve invloed op de vitale energie van het land. Er kunnen dus heel veel redenen zijn.'

De onvrede over het proces helpt daarbij niet. Mensen worden tijdens de eerste bijeenkomst vaak verrast omdat de eerste stadia van ontwikkeltrajecten vaak niet openbaar zijn; als bijna niemand weet van zo'n initiatief is het moeilijk om voor je belangen op te komen. Daarbij hebben mensen vaak het idee dat (verkozen) politici hun belangen onvoldoende meewegen, legt Spruit uit. 'Tegelijkertijd is het voor omwonenden vaak lastig om voor hun belangen op te komen: planningsprocedures hebben een lange looptijd en zijn zeer technisch, je moet al snel meerdere ordners doorbladeren om te weten wat er speelt. Dat vergt naast veel tijd ook technische en juridische expertise.'

Het zou niet verkeerd zijn om beter te luisteren naar inwoners, oprecht interesse te tonen en ze laten meepraten als nog niet alles is ingekleurd, vindt Spruit.

Maar hoever moet dat gaan? Binnen RESPONSE werken onderzoekers samen met een aantal gemeentes die het energiebeleid met hun burgers vormgeven – of in ieder geval in een vroeg stadium de dialoog aangaan. De vraag daarbij is op welk niveau deze 'niet-verkozen' burgers kunnen en moeten meepraten. 'Niet-verkozen burgers kunnen goede bijdragen leveren, ze weten vaak wat er speelt, wat lokale zorgen zijn, maar je kunt er niet zonder meer vanuit gaan dat zij de rest van de gemeenschap representeren. We hebben daarnaast ook een representatieve democratie, raadsleden, een volksvertegenwoordiging, die in naam van een heleboel mensen beleid maken. Bovendien wekken participatieactiviteiten vanuit gemeentes soms de suggestie dat bewoners meer inspraak hebben dan er is. Als vervolgens na een lang inspraaktraject blijkt dat de verantwoordelijkheid en keuze bij de volksvertegenwoordiging ligt kan dit juist weer meer conflicten creëren. De energietransitie is dus niet alleen een technisch maar ook een democratisch vraagstuk.'

DIE WINDMOLENS? DIE KOMEN ER NIET

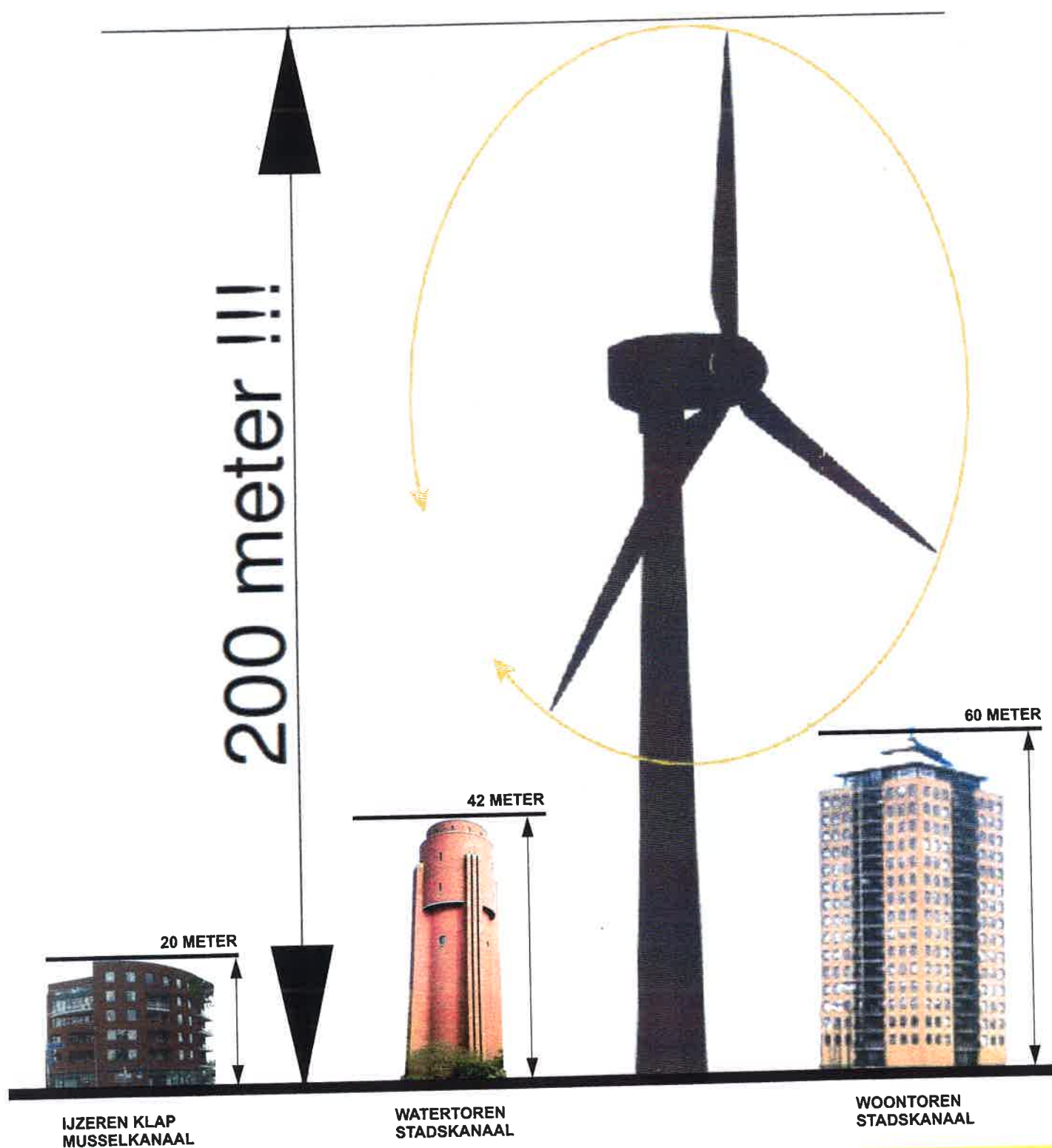
'Die windmolens gaan van tafel hoor.'

Nieboer is zeer stellig in een fase van het proces waarin nog weinig mogelijk lijkt. Afgelopen februari verklaarde de Raad van State alle bezwaren ongegrond. De initiatiefnemers berichten inmiddels over de bouw van de eerste windturbine in januari 2019. Maar Nieboer heeft nog wat pijlen op zijn boog. Er is een nieuw rapport van de Wereld Gezondheidsorganisatie over de gevolgen van dat laagfrequente geluid. Bovendien: 'Die windmolens moeten nog gefinancierd worden. Maar welke bank gaat tien windmolens financieren als dat tegelijk duizenden hypotheek onder water zet? We gaan de Nederlandse bank en de Autoriteit Financiële Markten om een toetsing vragen. Ik kan me niet voorstellen dat het mag. En dan beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. We hebben negentien zonnepanelen-initiatieven klaarliggen die de omgeving omarmt en waar je tien keer zoveel petajoule mee kunt opwekken dan met windmolens. Waarom geen zonnepanelen? Dan is het binnen een jaar geregeld.'

Bijlage B

Folder “Nee!!!”

NEE!!!!

Aan de bewoners van de Veenkoloniën

Als inwoner van ons gebied zult u er van op de hoogte zijn dat er in de afgelopen jaren plannen voorbereid zijn, die er toe zouden moeten leiden dat onze woonomgeving verandert in een in de wereld onvergelijkbaar groot industriegebied met vele windturbines.

Wij zetten ons in om betrokkenen te informeren over de negatieve gevolgen die zich na eventuele realisatie van de windturbines op enorme schaal voor ons gebied en daarmee voor u als bewoners zullen voordoen.

Voor uw voorstellingsvermogens schetsen wij nogmaals de afmetingen van de in ons gebied voorziene windturbines; deze zijn dan 200 meter hoog, aldus meer dan twee keer zo hoog dan de Martinitoren, waarmee alsdan elke verhouding in het beperkte Veenkoloniale landschap zoek is.

Alhoewel wij er vanuit gaan dat u bekend bent met de **vele negatieve gevolgen van windturbines voor het woon- en leefklimaat van mens en dier**, noemen wij voor de volledigheid een aantal van de in de wereld en inmiddels ook in ons land meermalen bewezen negatieve gevolgen van de aanwezigheid van windturbines in woonomgevingen, zoals:

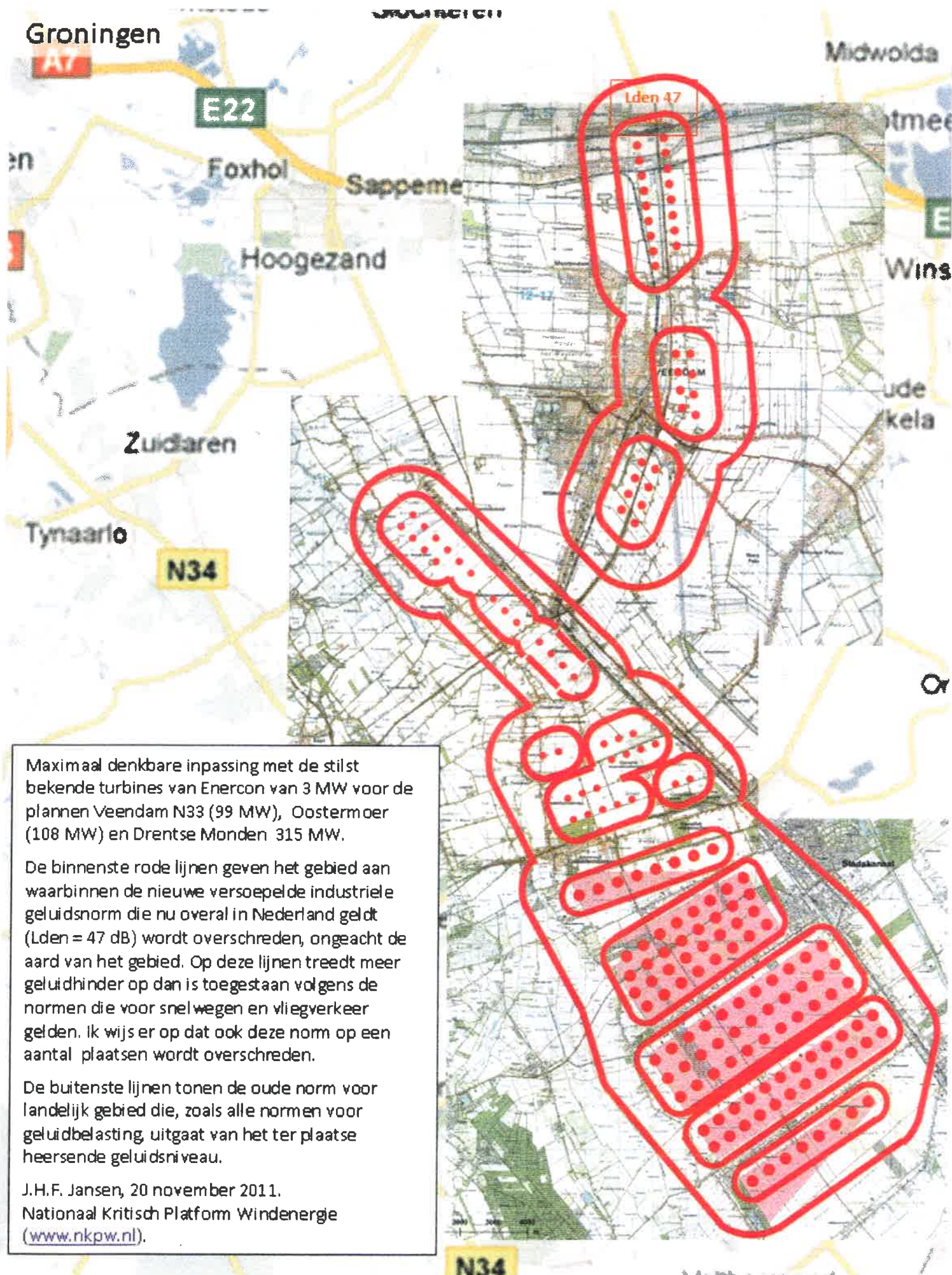
- **Het verstoren van het landschap**
- **Het vernielen van het uitzicht**
- **Het opofferen van de weidsheid van het gebied**
- **Het dag en nacht produceren van hinderlijk en allesoverheersend geluid**
- **Het dag en nacht produceren van laagfrequent geluid als trilling door de grond en in de huizen**
- **Het verstoren van de nachtrust**
- **Het veroorzaken van optische onrust**
- **Het verstoren van de nachtelijke duisternis**
- **Het veroorzaken van slagschaduw**
- **Het s' nachts veroorzaken van een rood knipperende licht - en omgevingsvervuiling**
- **Het overdag, s'avonds en s' nachts op in ons land niet eerder op deze grote schaal verstoren van de woon- en leefomgeving van mens en dier door (heel veel) draaiende wieken met een diameter van 140 meter (1,5 x de hoogte van de Martinitoren) en een wiekhoogte van 203 meter (2x de Martinitoren!)**
- **Het doden van onder meer vogels, vleermuizen, eenden, ganzen etc.**
- **Het katapulteren van ijsafzettingen vanaf de wieken**
- **Het dag en nacht bewust en onbewust oproepen van angst en vluchtgedrag bij mens en dier**
- **Het bij mens en dier veroorzaken van vele soorten van gezondheidsklachten**
- **Het onherbergzaam maken van het gebied**
- **Het bij in het gebied aanwezige mensen oproepen van een unheimisch gevoel**
- **Het veroorzaken van een onmeetbare algemene negatieve impact op de leefomgeving**
- **Het verslinden van miljarden aan door burgers op te hoesten belastinggeld**
- **Het opwekken van enorme weerstand bij de bewoners**
- **Het veroorzaken van sociale onrust**
- **Het verstoren van sociale structuren in dorpen, streken en verenigingen**

- Het belemmeren van vanzelfsprekend en spontaan sociaal speelgedrag tussen buurkinderen
- Het verstoren van spontane omgang tussen kinderen op schoolpleinen
- Het veroorzaken van tweespalt in kindervriendschappen
- Het veroorzaken van tegenstellingen tussen burens die voor en/of tegen deze windplannen zijn
- Het veroorzaken van angstcultuur bij burgers die tegen deze windplannen zijn en van windboeren afhankelijk zijn
- Het afbreken van regionale toeristische en economische initiatieven
- Het verlammen van de onroerende goedmarkt voor woningen en bedrijfsgebouwen
- Het veroorzaken van een waardedaling van het onroerend goed
- Het creëren van gedwongen woonlocaties door onverkoopbaarheid van woningen; hierdoor wordt uw woning geheel waardeloos!
- Het zich doen terugtrekken van potentiële kopers van onroerend goed
- Het veroorzaken van onrust onder de bewoners die door de windplannen moeten leven met een onzeker toekomstbeeld
- Het verstoren van het bewonersperspectief om hier langdurig en in rust te kunnen blijven wonen
- Het verrommelen van het landschap
- Het doen wegtrekken van bewoners
- Het veroorzaken van leegstand van huurwoningen (o.a. Lefier en BCM)
- Het versterken van krimp
- Het verdwijnen en zich niet meer in ons gebied willen gaan vestigen van MKB bedrijven
- Het verdwijnen van potentiële werkrachten
- Het verdwijnen van scholen
- Het ten gevolge van vertrek van bewoners verdwijnen van het ziekenhuis en zorginstellingen
- Het veroorzaken van leegstand
- Het als vroeger weer realiseren van (zware) industrie om en rond en naast woningen
- Het zomaar bestemmen van agrarisch gebied zonder bebouwing tot industriegebied
- Het zich over de rug van bewoners substantieel verrijken van boeren etc.

Wij roepen u op en moedigen u waar nodig aan om voor u en ons bij deze rampzalige windplannen naast ons te gaan staan en al het mogelijke te doen om de realisatie van deze voor ons gebied allesvernietigende windplannen te voorkomen en deze op blinde geldzucht gestoelde ideeën van windboeren, daarmee als een storm in een glas water aan ons allen voorbij te laten gaan.

Laat daarom duidelijk zien en horen dat u hier geen windturbines wilt, plak de sticker op een opvallende plaats (bijv. op uw postbak) , doe de NEE-poster achter uw raam en steun ons zoveel u kunt!

Groningen

N34

Bijlage C

Artikel Dagblad van het Noorden inzake gemeente AA & Hunze

Windpark leidt tot lagere WOZ-waarde

- 23 maart 2016
- Jaap van Brummelen

Drenthe

FOTO ANP

**De komst van een windpark leidt tot waardedaling van woningen.
Huiseigenaren in Aa en Hunze kunnen dat zwart- op-wit aantonen.**

Met dank aan de gemeente. Die kortte bij het bepalen van de WOZ-waarde alle inwoners die binnen een straal van 1 kilometer van één of meer van de vijftig toekomstige windturbines wonen. Op de bijsluiter bij de jaarlijkse aanslag onroerendezaakbelasting (ozb) is onder de noemer ‘aftrek windmolens’ gespecificeerd hoe groot de eventuele waardedaling is.

De percentages variëren van minimaal 2,5 tot 12,5 procent voor wie het dichtst bij een windmolen woont. De afstand van de woning tot de geplande windturbine is bepalend. „Wij hebben ons gebaseerd op geldige jurisprudentie en andere gemeentes waar windmolenparken staan’’, legt een woordvoester van de gemeente Aa en Hunze uit.

De gemeente verzond 650 aanslagen waarop ‘aftrek windmolens’ is toegepast. Wie tussen de 250 en 500 meter woont van een plek waar één van de vijftig windmolens komt te staan, krijgt de hoogste WOZ-korting van 12,5 procent. Die WOZ-waarde is niet alleen bepalend voor de hoogte van de gemeentelijke belasting, maar ook voor het eigenwoningforfait bij de belastingaangifte.

„Ik ben blij dat de gemeente erkent hoe ernstig de situatie is’’, zegt een inwoner die niet met naam in de krant wil. Twee superturbines verrijzen straks op korte afstand van zijn woning in Tweede Dwarsdiep. „Eén op 454 meter en één op 520 meter. Het steekt mij dat alle aandacht van actiegroep Platform Storm uitgaat naar het Mondengebied, terwijl de situatie voor mij veel ernstiger is.’’ Vergelijkbare situaties doen zich voor in buurtschappen als Gasselterboerveen en Gasselterboerveenschemond.

Dat de komst van windturbines tot waardedaling van koopwoningen leidt, is overigens niet nieuw. Onderzoek van economen onder 80.000 woningen in nabijheid van een windpark wees uit dat sprake is van een waardedaling. Zij het lang zo ingrijpend niet als de betreffende inwoners van Aa en Hunze het in hun WOZ-waarde zien uitgedrukt. De onderzoekers kwamen uit op percentages tussen 1,4 en 2,3 procent. Alleen de aankondiging dat zo’n park er komt, kan al tot een fikse waardedaling leiden.

Makelaars in deze regio bevestigen dat. „We zijn heel wat kopers misgelopen. Alleen het gerucht dat er windmolens komen, schrikt kopers af’’, zegt een makelaar.

Bijlage D

Uitkomst draagvlakonderzoek Enneüs

Draagvlakonderzoek

Windpark 'De Drentse Monden en Oostermoer'

Opdrachtgevers

Gemeente Aa en Hunze
Gemeente Borger-Odoorn
Gemeente Stads kanaal

Contactpersoon

Dhr. P. Van der Veen

Uitvoerende organisatie

Enneüs
Leonard Springerlaan 23a
Postbus 473
9700 AL Groningen

Telefoon: (050) 711 5255
Internet: www.enneus.nl

Contactpersonen

Mr. B. Westerink
Drs. A. Rozema

Groningen, 9 december 2014

Enneüs is aangesloten bij:

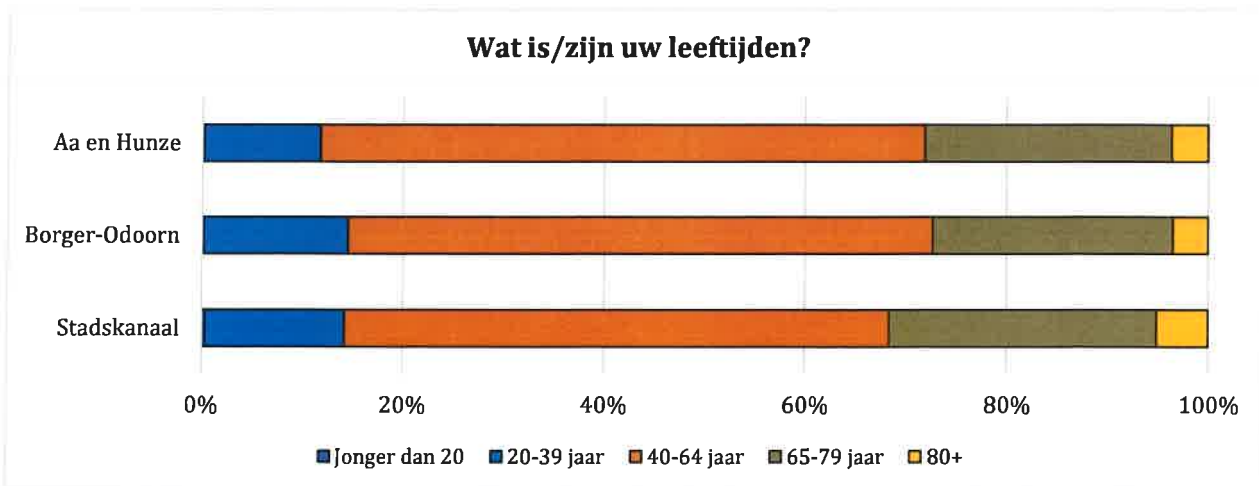
MOA
Center for Information Based
Decision Making & Marketing Research

3.2 Responstabel

Responsanalyse (1/2)	
(1) aantal benaderde huishoudens	10.610
(2) aantal ten onrechte benaderd	
Onbestelbaar retour	278
(3) aantal huishoudens terecht benaderd (3=1-2)	10.332
(4) non-respons	
Aantal huishoudens dat niet gereageerd heeft	5.945
(5) bruto respons (5=3-4)	4.387
(6) aantal vragenlijsten verwijderd	
Code onleesbaar gemaakt	7
Minder dan 50% van de vragen is ingevuld, waaronder vraag 9	47
Dubbel gebruikte codes	104
(7) netto respons (7=5-6)	4.229
(8) bruto responspercentage (8=5/3)	42,5%
(9) netto responspercentage (9=7/3)	40,9%

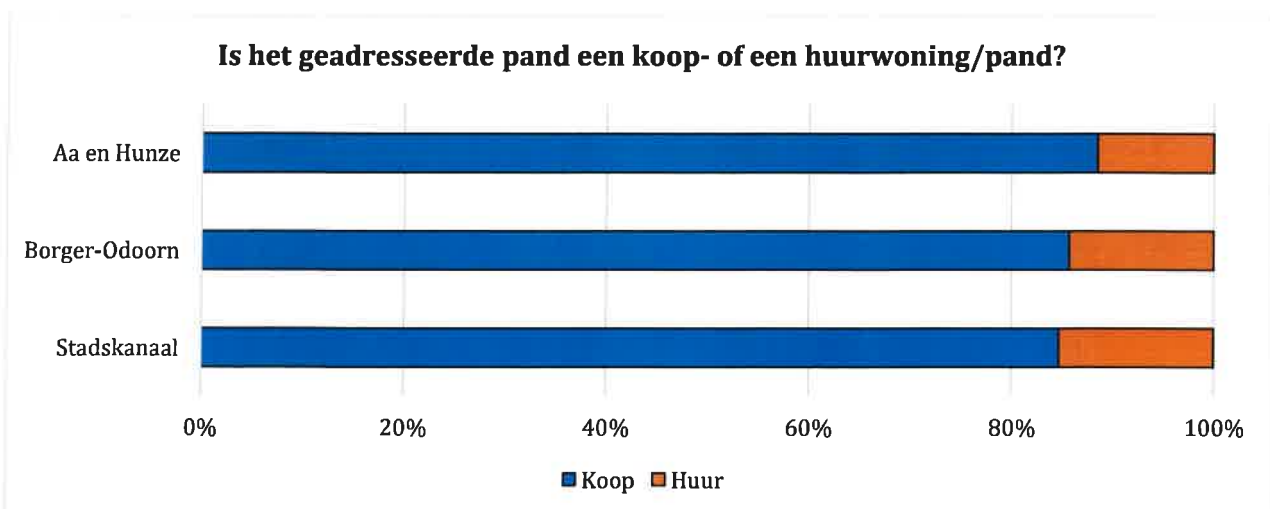
Responsanalyse (2/2)					
		Huishoudens	Aangeschreven	Respondenten	Respons
Aa en Hunze	Direct	2.105	2.060	1.057	51,3%
	Indirect	4.701	923	320	34,7%
Borger-Odoorn	Direct	4.065	4.020	1.765	43,9%
	Indirect	4.036	941	319	33,9%
Stadskanaal	Direct	1.440	1.420	517	36,4%
	Indirect	14.503	968	251	25,9%

4.1.2 Leeftijd

Wat is/zijn uw leeftijden?								
	Aa en Hunze		Borger-Odoorn		Stadskanaal		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Jonger dan 20	3	0,2	4	0,1	3	0,3	10	0,2
20-39 jaar	222	11,5	420	14,4	144	13,9	786	13,4
40-64 jaar	1.157	60,2	1.701	58,2	563	54,2	3.421	58,1
65-79 jaar	471	24,5	697	23,8	275	26,5	1.443	24,5
80+	70	3,6	102	3,5	53	5,1	225	3,8
Totaal	1.923	100	2.924	100	1038	100	5885	100
Gem. leeftijd	56		55		56		56	

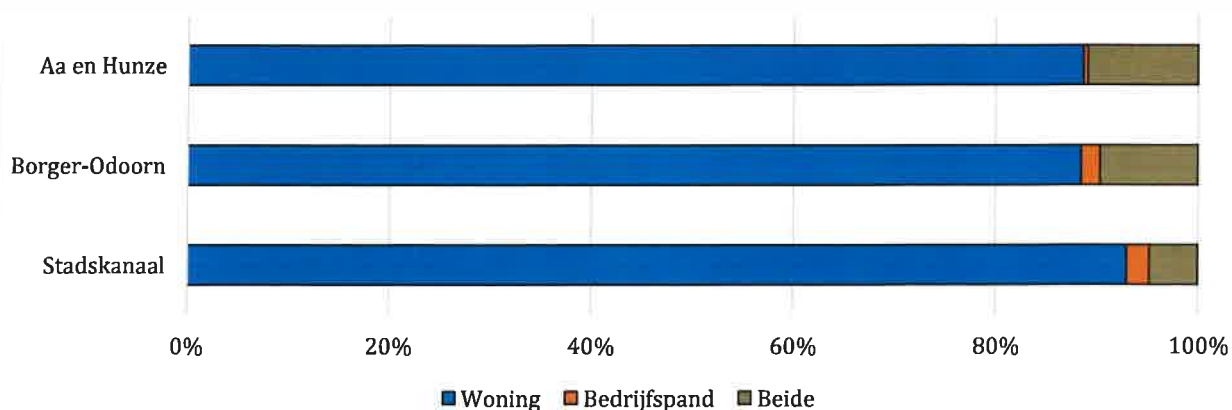
4.1.3 Koop/huur

Is het geadresseerde pand een koop- of een huurwoning/pand?								
	Aa en Hunze		Borger-Odoorn		Stadskanaal		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Koop	1.208	88,5	1.771	85,7	643	84,7	3.622	86,4
Huur	157	11,5	295	14,3	116	15,3	568	13,6
Totaal	1.365	100	2.066	100	759	100	4.190	100

4.1.4 Gebruik pand

Waarvoor wordt het geadresseerde pand gebruikt?

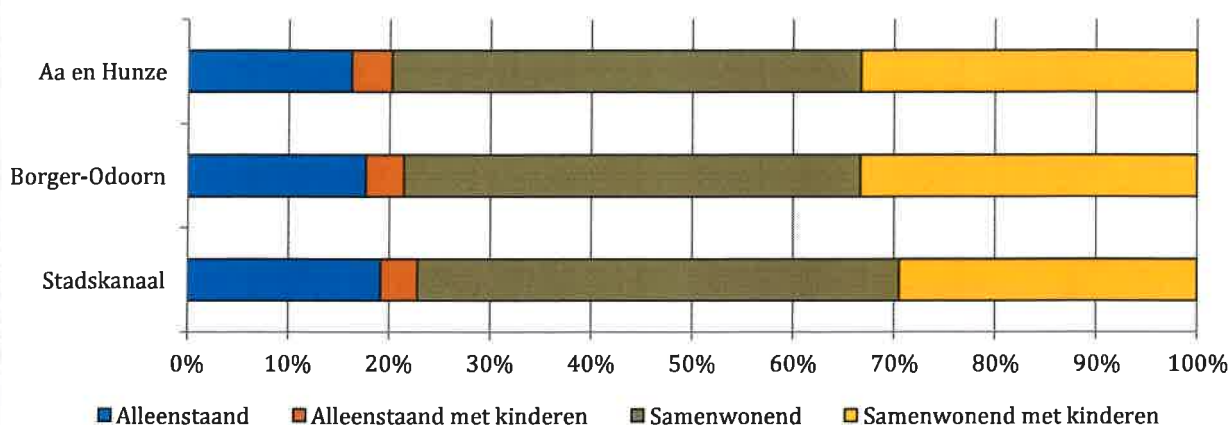

Waarvoor wordt het geadresseerde pand gebruikt?

	Aa en Hunze		Borger-Odoorn		Stadskanaal		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Woning	1.209	88,7	1.819	88,5	701	93,0	3.729	89,4
Bedrijfspand	6	0,4	39	1,9	17	2,3	62	1,5
Beide	148	10,9	198	9,6	36	4,8	382	9,2
Totaal	1.363	100	2.056	100	754	100	4.173	100

4.1.5 Huishoudensamenstelling

Huishoudensamenstelling

Huishoudensamenstelling

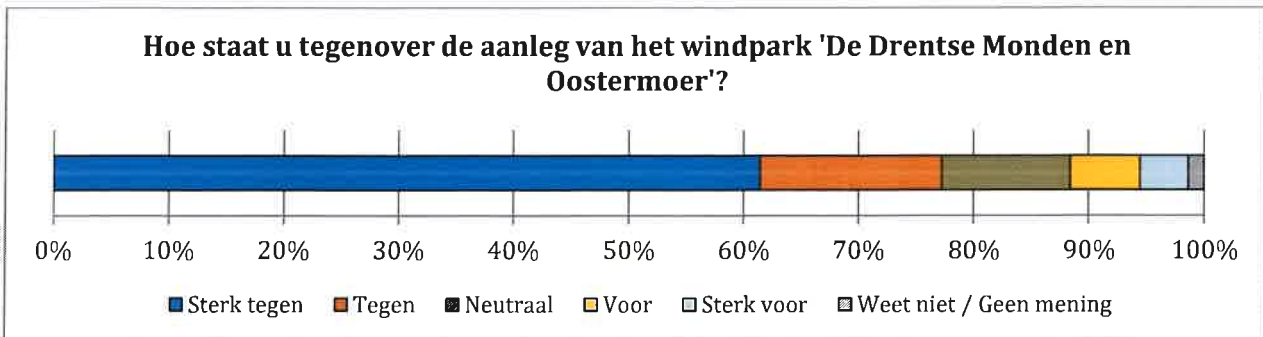
	Aa en Hunze		Borger-Odoorn		Stadskanaal		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Alleenstaand	220	16,2	356	17,6	142	19,1	718	17,4
Alleenstaand*	54	4,0	76	3,8	27	3,6	157	3,8
Samenwonend	631	46,5	913	45,3	354	47,7	1.898	46,1
Samenwonend*	451	33,3	672	33,3	219	29,5	1.342	32,6
Totaal	1.356	100	2.017	100	742	100	4.115	100

*met kinderen

4.3 Het windpark in de gemeente

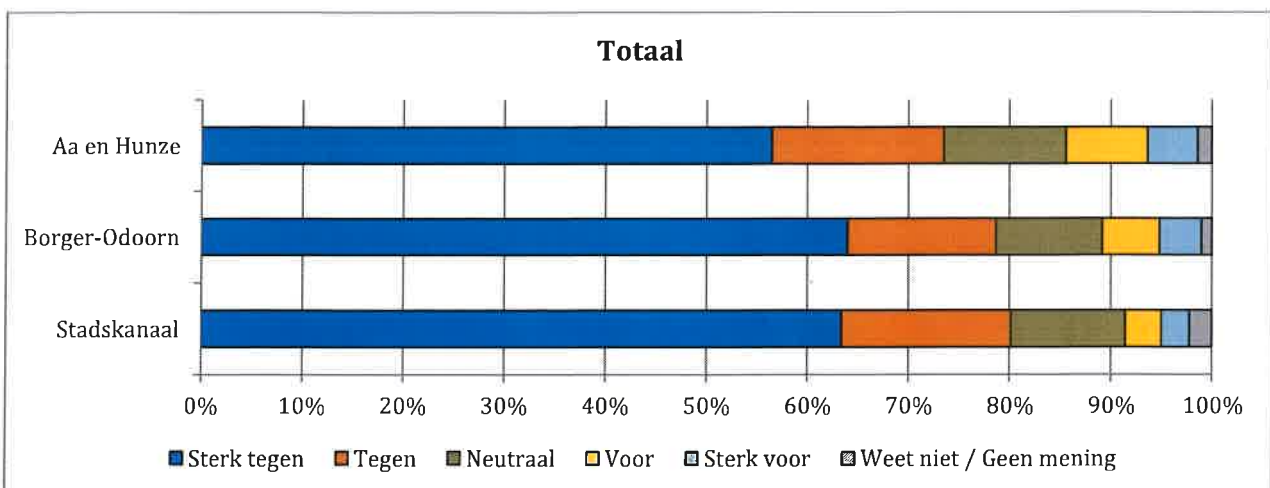
In deze paragraaf wordt getoond in hoeverre de in- en omwonende huishoudens voor dan wel tegen het windpark 'De Drentse Monden en Oostermoer' zijn. Eerst wordt het algemene beeld weergegeven, vervolgens worden de resultaten uitgezet naar de verschillende gemeenten en de achtergrondkenmerken van de respondenten.

4.3.1 Algemeen standpunt

Hoe staat u tegenover de aanleg van het windpark 'De Drentse Monden en Oostermoer'?											
Sterk tegen		Tegen		Neutraal		Voor		Sterk voor		Weet niet / Geen mening	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
2.578	61,4	663	15,8	468	11,2	254	6,1	176	4,2	57	1,4

4.3.2 Standpunt per gemeente

Hoe staat u tegenover de aanleg van het windpark 'De Drentse Monden en Oostermoer'?												
Gemeente	Sterk tegen		Tegen		Neutraal		Voor		Sterk voor		Weet niet / Geen Mening	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Aa en Hunze	771	56,5	232	17,0	165	12,1	110	8,1	68	5,0	19	1,4
Borger- Odoorn	1.326	64,0	304	14,7	217	10,5	117	5,6	87	4,2	21	1,0
Stadskanaal	481	63,4	127	16,7	86	11,3	27	3,6	21	2,8	17	2,2

Bijlage E

Brief aan Rabobank d.d. 19-05-2014

Tweede Exloërmond, 19 mei 2014

Aan de Rabobank
Croeselaan 18
3521 CB Utrecht

T.a.v. mevrouw A. van den Berg, directievoorzitter.
T.a.v. de heer P. Leyssius, directeur bedrijven
T.a.v. mevrouw M. Lichtenberg, directeur Particulieren
T.a.v. de heer R. van Soomeren, directeur Bedrijfsmanagement
T.a.v. de heer B. Bruggink, Chief Financial and Risk Officer
T.a.v. de heer R. Minderhoud, Chief executive officer
T.a.v. de heer P. Eillebracht, voorzitter Raad van Commissarissen
T.a.v. de heer J.H. den Andel, secretaris Raad van Commissarissen
T.a.v. mevrouw K. Lodder, lid Raad van Commissarissen
T.a.v. de heer R. Steenvoorden, lid Raad van Commissarissen
T.a.v. mevrouw H. Brouwers, lid Raad van Commissarissen

Geachte directieleden, heer Bruggink, heer Minderhoud, voorzitter, secretaris en leden van de Raad van Commissarissen,

Als functionaris in dienst van en/of als bestuurder betrokken bij de Rabobank, als burger en als (voormalig) bewoner van onze regio bent u er wellicht van op de hoogte dat er in het afgelopen decennium plannen voorbereid zijn, die er toe zouden moeten leiden dat onze woonomgeving verandert in een in de wereld onvergelijkbaar groot industriegebied met honderden windturbines.

Deze plannen zouden, naar de stellige bedoeling van de initiatiefnemers, zeer snel en bovenal in alle stilte en met gebruikmaking van een daartoe door onze Rijksoverheid van toepassing verklaarde Crisis- en Herstelwet en de op grond daarvan ingestelde Rijkscoördinatieregeling en aldus zonder enige inspraakmogelijkheid van Provinciale en Gemeentelijke overheden en bewoners moeten worden gerealiseerd.

Een dergelijke ondemocratische wijze van het op deze omvang monddood maken van burgers en het tot nihil afwaarderen van hun belangen als mens kennen wij niet meer sinds het vertrek van meerdere buitenlandse bezetters die ons land in de historie overheersten.

In relatie tot het beoordelen van bestuurders voor het regeren van ons land, staat ons met enige regelmaat met name slechts de stembus ter beschikking, waarmee wij als burgers een mogelijkheid hebben om ons hopelijk daarna beter door andere landsbestuurders dan de zittende te laten vertegenwoordigen.

Een ander middel waarvan u onmiskenbaar op de hoogte zult zijn en die wij als Platform Storm met regelmaat inzetten om de zittende bestuurders te informeren over onderwerpen die burgers aangaan, in dit geval over de aspecten aan deze windplannen, is het bij bestuurders op meerdere manieren onder de aandacht brengen van de onvergelykbare nadelige effecten die voor de burgers en ondernemers, niet alleen nu uit de windplannen ontstaan en al zichtbaar worden, maar die zich na realisatie op enorme schaal voor ons gebied en daarmee voor de bewoners zullen voordoen.

De vele door ons geïnitieerde acties zijn er dan ook op gericht om onze landelijke, provinciale en gemeentelijke bestuurders, maar ook andere in dit proces betrokken partijen, waaronder de initiatiefnemers en in dit geval uw bank, te wijzen op en bewust te maken van de vele en grote nadelige effecten van windturbines voor het milieu en daarmee voor mens en dier en in dit geval, onze woonomgeving.

Wellicht ten overvloede schetsen wij voor uw voorstellingsvermogens vooreerst de afmetingen van de in ons gebied voorziene windturbines; deze zijn dan 200 hoog, aldus meer dan twee keer zo hoog dan de Martinatoren, waarmee alsdan elke verhouding in het beperkte Veenkoloniale landschap zoek is.

Een andere vergelijking van de hoogte van deze windturbines, om voor u wat dichterbij huis te blijven is de vergelijking met de hoogte van uw bestuurscentrum te Utrecht, i.c. het adres waaraan wij deze brief richten. Volgens de informatie op uw website is die 105 meter hoog. Om u een voorstelling te kunnen maken van de hoogte van de in ons gebied voorziene windturbines, moet u bovenop uw bestuurscentrum dan ook nog een bestuurscentrum plaatsen van nagenoeg dezelfde hoogte.

Overigens, van uw bestuurscentrum, qua aard 'gewoon' onroerend goed en gevestigd in een stedelijke omgeving, met meerdere hoge gebouwen als 'buur' en met de helft van de hoogte van de in ons gebied voorziene windturbines, is er slechts één gebouwd.

Als de windboeren hier echter hun zin krijgen komt er geen gebouw en niet één molen (lees: industriële windturbine), maar komen er in onze nu nog weidse woonomgeving om en rond onze huizen (!) honderden windturbines met bewegende(!) bouwdelen als wieken met lengtes van 70 meter (!!!) die per stuk bewegende vlakken veroorzaken met een diameter van 140 meter (!!!!) met een tiphoogte van meer dan 200 meter!!!!

Alhoewel wij er vanuit gaan dat u bekend bent met de vele negatieve gevolgen van windturbines voor het woon- en leefklimaat van mens en dier, noemen wij voor de volledigheid een aantal van de in de wereld en inmiddels ook in ons land meermalen bewezen negatieve gevolgen van de aanwezigheid van windturbines in woonomgevingen, zoals:

- Het verstoren van het landschap
- Het vernielen van het uitzicht
- Het opofferen van de weidsheid van het gebied
- Het produceren van hinderlijk en allesoverheersend geluid
- Het produceren van laagfrequent geluid als trilling door de grond en in de huizen
- Het veroorzaken van optische onrust
- Het verstoren van de nachtelijke duisternis

- Het verstoren van de nachtrust
- Het veroorzaken van slagschaduw
- Het 's nachts veroorzaken van een rood knipperende licht- en omgevingsvervuiling
- Het overdag, 's avonds en 's nachts op in ons land niet eerder op deze grote schaal verstoren van de woon- en leefomgeving van mens en dier door (heel veel) draaiende wieken met een diameter van 140 meter (1,5 x de hoogte van de Martinitoren)
- Het doden van onder meer vogels, vleermuizen, eenden, ganzen etc.
- Het katapulteren van ijsafzettingen op de wieken
- Het dag en nacht bewust en onbewust oproepen van angst en vluchtgedrag bij mens en dier
- Het bij mens en dier veroorzaken van gezondheidsklachten
- Het onherbergzaam maken van het gebied
- Het bij in het gebied aanwezige mensen oproepen van een 'unheimisch' gevoel
- Het veroorzaken van een onmeetbare algemene negatieve impact op de leefomgeving
- Het verslinden van miljarden aan door burgers op te hoesten belastinggeld
- Het opwekken van enorme weerstand bij de bewoners
- Het veroorzaken van sociale onrust
- Het verstoren van sociale structuren in dorpen, streken en verenigingen
- Het belemmeren van vanzelfsprekend en spontaan sociaal speelgedrag tussen buurkinderen
- Het verstoren van spontane omgang tussen kinderen op schoolpleinen
- Het veroorzaken van tweespalt in kindervriendschappen
- Het veroorzaken van tegenstellingen tussen burens die voor en/of tegen deze windplannen zijn
- Het veroorzaken van angstcultuur bij burgers die tegen deze windplannen zijn en van windboeren afhankelijk zijn
- Het afbreken van regionale toeristische en economische initiatieven
- Het verlammen van de onroerend goed markt voor woningen en bedrijfsgebouwen
- Het veroorzaken van een waardedaling van het onroerend goed
- Het zich doen terugtrekken van potentiële kopers van onroerend goed
- Het veroorzaken van onrust onder de bewoners die door de windplannen moeten leven met een onzeker toekomstbeeld
- Het verstoren van het bewonersperspectief om hier langdurig en in rust te kunnen blijven wonen
- Het creëren van gedwongen woonlocaties door onverkoopbaarheid van woningen
- Het verrommelen van het landschap
- Het doen wegtrekken van bewoners
- Het veroorzaken van leegstand van huurwoningen (o.a. Lefier en BCM)
- Het versterken van krimp
- Het zich niet meer in ons gebied willen gaan vestigen van MKB bedrijven
- Het verdwijnen van potentiële werkkrachten
- Het verdwijnen van scholen

- Het ten gevolge van vertrek van bewoners verdwijnen van het ziekenhuis en zorginstellingen
- Het veroorzaken van leegstand
- Het als vroeger weer realiseren van (zware) industrie om en rond en naast woningen
- Het zomaar bestemmen van agrarisch gebied zonder bebouwing tot industriegebied
- Het zich over de rug van bewoners substantieel verrijken van boeren etc. etc.

Deze laatst benoemde groep, de boeren, zijn op historische gronden in heel veel gevallen klant bij uw Rabobank. Veel boeren hebben hun bedrijf bij u gefinancierd en hebben tegenover de van uw bank ontvangen leningen de bij hun in bezit zijnde machines, gronden en opstallen als zekerheid aan uw bank verstrekt.

Ook hebben vele particulieren en veel ondernemers hun opstallen en bedrijfskredieten middels hypotheek en/of zakelijke kredieten, met hun woningen en gebouwen als onderpand bij u gefinancierd.

Alhoewel u zich bewust zult zijn van de impact welke deze plannen nu al hebben op de verkoopbaarheid van woningen, wijzen wij in deze brief, eerst in het belang van onze achterban, i.c. de bewoners, maar ook in uw belang op de zich al ingezette en in te zetten waardedaling van onroerend goed.

Dit leidt tot grote zorgen bij bewoners en tot vervelende beslissingen door uw bank, met uw bank, uw hypotheekgevers, de woningeigenaren en onze achterban als uiteindelijke verliezers.

In het kader van deze in onze ogen maatschappelijk volstrekt onverantwoorde windplannen, is er echter ook een tweede reden om uw aandacht voor deze voor het gebied rampzalige plannen van de windboeren te vragen.

Eenzijds schrijft uw Rabobank Borger-Klenckeland met haar hoofdvestiging in Borger namelijk op de eerste pagina van uw website:

"Onze missie

Rabobank Borger-Klenckeland is een betrouwbare partner in de financiële wereld, we zijn een klantgerichte bank met uitstekende producten. We zijn maatschappelijk betrokken en staan dichtbij de inwoners en organisaties van de regio. Kortom, we zijn een bank met medewerkers die ingeburgerd zijn in de omgeving, die u kennen en die weten wat er speelt. Rabobank Borger-Klenckeland, uw bank: toonaangevend, dichtbij en betrokken!"

Anderzijds schrijft de Rabobank Zuid en Oost Groningen, met haar hoofdvestiging in Stadskanaal op de eerste pagina van hun website, na het aanklikken van het aandachtspijltje "> Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen", het volgende, nl.:

“Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Rabobank Zuid en Oost Groningen neemt haar verantwoordelijkheid. Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is daarom een vast onderdeel van onze organisatie en bedrijfsvoering.

Ambitie

We hebben oog voor de mensen en de wereld, dichtbij en veraf, en streven met onze bedrijfsactiviteiten naar duurzaamheid. Daar heeft iedereen baat bij. Van oudsher hebben wij als coöperatie een sterke lokale en maatschappelijke betrokkenheid. Het is dan ook onze ambitie om in de financiële sector op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen toonaangevend en betrokken te zijn én te blijven.

Balans

Als coöperatieve bank streven wij continu naar de optimale balans tussen commercie en coöperatie. We zijn ervan overtuigd dat er een gezonde balans dient te bestaan tussen de economische, sociale en ecologische effecten van onze financiële en bedrijfsmatige activiteiten. Door een hoog MVO-gehalte na te streven, levert onze bank een bijdrage aan een groeiende welvaart en een betere leefomgeving. Het gaat hierbij om zorgvuldig en fatsoenlijk zaken doen op een transparante wijze.

In onze diensten en producten

Bij een bewuste manier van bedrijfsvoeren passen nieuwe producten die aansluiten bij groen ondernemen en milieuvriendelijk consumeren, zoals Rabo Groen Obligaties.”

Wij vragen u dan ook om niet alleen vanuit uw hiervoor genoemde visie uw verantwoordelijkheid te nemen naar al die duizenden mensen die de dupe zijn en mogelijk gaan worden van deze windplannen. Wij vragen u echter om alles te doen wat in uw macht ligt om de mogelijkheden tot realisatie van de plannen van deze windboeren te blokkeren.

Wij kunnen ons daarbij voorstellen dat binnen de hiervoor geciteerde maatschappelijke betrokkenheid en MVO doelstellingen, uw bank alle mogelijkheden en middelen heeft om in financiering technische zin, maar ook vanuit uw MVO doelstelling als een optimale balans tussen commercie en coöperatie en uw inzet op een gezonde balans tussen economische, sociale en ecologische effecten van uw financiële en bedrijfsmatige activiteiten, de dialoog met uw windboeren klanten en uw klanten die deelnemers zijn in de windcoöperaties, aan te gaan.

De insteek van deze dialoog zou binnen uw maatschappelijke betrokkenheid, maar zeker ook als regionale en coöperatieve bank met veel tegenstanders van deze windplannen als lid, wat ons betreft moeten zijn dat u uw windboerklanten en zij die daarmee annex zijn, erop wijst dat zij met hun windplannen uw maatschappelijke doelstelling op een onvergelijkbare en grove wijze ondermijnen c.q. geheel teniet doen.

In onze visie zou deze in ons land ongeëvenaarde wijze van maatschappelijk onverantwoord ondernemen moeten inhouden dat deze windboeren, indien zij deze plannen niet loslaten, een opzegbrief van uw bank ontvangen.

Wij hebben ook een brief met deze inhoud ook gezonden naar de Rabobank Borger-Klenckeland en naar de Rabobank Zuid en Oost Groningen.

Het gaat ons, zoals u uit deze brief zult opmaken, er dan zeker niet alleen om dat er niet nog veel meer woningen die nu al door de crisis onder water staan, nog verder in waarde dalen door deze windplannen. Wel is het zo, als dat het geval zou zijn, dat wij ons dan voor kunnen stellen dat dezelfde boeren die mede door uw financieringsbeleid hun huidige bedrijfseconomische statuus hebben kunnen verwerven, na alle financieringsleed van uw burger en MKB cliënten te hebben veroorzaakt, straks ook het einde van uw coöperatieve Rabobank veroorzaken.

Geachte directieleden, heer Bruggink, heer Minderhoud, voorzitter, secretaris en leden van de Raad van Commissarissen, wij roepen u op en moedigen u waar nodig aan om in deze voor uw bank, u, ons en onze achterban rampzalige windplannen naast ons te gaan staan en al het mogelijke te doen en/of te laten om de realisatie van deze voor ons gebied allesvernietigende windplannen te voorkomen en deze op blinde geldzucht gestoelde ideeën van windboeren, daarmee als een storm in een glas water aan ons allen en uw bank voorbij te laten gaan.

Hoogachtend,
Namens Platform Storm

J.L. Nieboer

Woordvoerder/Penningmeester

CC: - Rabobank Borger-Klenckeland - WindNee
 - Rabobank Emmen-Coevorden - Tegenwind Rundedal
 - Tegenwind Veenkoloniën - Tegenwind Weijerswold
 - Tegenwind Hunzedal - Tegenwind N33

Bijlage F

Brief aan Rabobank d.d. 20-06-2018

2° Exloërmond, 20 juni 2018

Rabobank Het Drentse Land
Rabobank Zuid en Oost Groningen
Rabobank Stad en Midden Groningen
T.a.v. De heer K. Ronner
p.a.Hoofdstraat 23
9531 AB Borger

Geachte heer Ronner,

Vorig jaar heeft een afvaardiging van Tegenwind Veenkoloniën met u en uw collega's gesproken over de vraag of de Rabobank al dan niet (mede)financier is of zal zijn in relatie tot de voorgenomen windturbineparken in de Drentse en Groninger Veenkolonien.

In dit kader hebben wij in relatie tot de lange reeks negatieve effecten en desastreuze gevolgen van windturbines op de omgeving en daarmee o.a. op de bewoners, bedrijven, instellingen, de gezondheid, het milieu, het woongenot, de economie en de waarde van woningen met u gedeeld .

Onze expliciete vraag aan u als woordvoerder van de vier namens de Rabobank onder meer aanwezige directievoorzitters was of de Rabobank al dan niet bereid is om als financier van windturbines in Groningen en Drenthe op te gaan treden.

Wij hebben er daarbij met nadruk op gewezen dat het door uw bank financieren van windturbines in uw werkgebieden een naar onze mening niet door uw bank te verantwoorden waardedaling van woningen veroorzaakt, waardoor uw bank er alsdan bewust voor kiest om de waarde van de woningen van o.m. uw duizenden hypotheekgevers onder water te zetten.

Ondanks ons aandringen mochten wij in deze ter vergadering geen standpunt over het wel of niet door uw bank financieren van windturbines van u vernemen.

Daarna hebben wij met actie-uitingen ook de ledenvergadering van uw Drentse bank te Ees bezocht.

Omdat wij de pers, zoals met alle acties in het belang van het behoud van de kwaliteit van onze woonomgeving, over onze contacten met uw bank informeerden hebt na afloop van deze ledenvergadering en na enig aandringen uiteindelijk het volgende in de pers verklaard;

"Ronner zegt na afloop van de ledenvergadering, als de actievoerders zijn vertrokken, dat hij niet met hen in gesprek wilde gaan, omdat er al gesprekken zijn geweest. "Daarnaast willen we eerst de uitspraak van de Raad van State afwachten", vervolgt de bankdirecteur. "En dan pas een standpunt innemen. En niet al van te voren al keihard 'nee' zeggen."

Daarnaast liggen er nog geen aanvragen voor financieringen voor windparken bij de bank. "Dat kan nog helemaal niet. Er kunnen nog geen vergunningen gegeven worden, omdat de

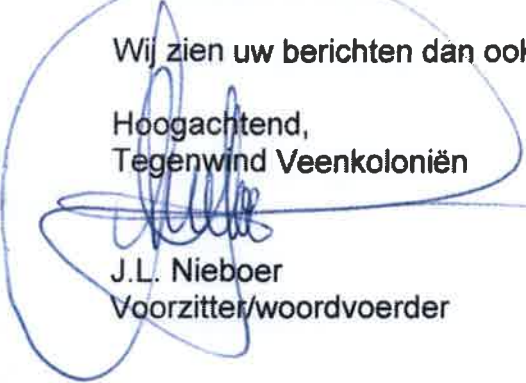
Raad van State nog een uitspraak moet doen", legt Ronner uit. "Zodra er aanvragen binnenkomen kijken we verder."

Ook is de kans dat de Rabobank een windpark zelfstandig gaat financieren klein, aldus de directeur, omdat de financiering van een heel windpark een te groot risico is voor één bank. "Dat gaat vaak met meerdere banken samen."

Omdat de uitspraak van De Raad van State al weer enige tijd achter ons ligt gaan wij ervan uit dat u inmiddels voldoende gelegenheid heeft gehad om hierover aan ons en indirect daarmee ook aan uw en andere hypotheekgevers en woningeigenaren een uiterst helder antwoord te formuleren op de door ons gestelde vraag.

Wij zien uw berichten dan ook met belangstelling tegemoet en verblijven,

Hoogachtend,
Tegenwind Veenkoloniën

J.L. Nieboer
Voorzitter/woordvoerder

Drentse Poort 18
9521 JA Nieuw-Buinen
Tel: 0599-850077
Mob: 06-52393215
Fax: 0599-6702044
E: info@nieboeradvies.nl

Bijlage G

Brief van Rabobank d.d. 17-08-2018

Postadres Postbus 25, 7900 AA Hogeveen

De heren Zeegers en Nieboer
p.a. Drentse Poort 18
9521 JA Nieuw-Buinen

Bezoekadres Donau 12
7908 HA HOOGEVEEN
Telefoon +31 52 82 46800
E-mail Directie.hdl@rabobank.nl
Bankrekening NL25 RABO 0329 0980 04
Website www.rabobank.nl/hdl

Onze referentie KR/
Doorkiesnummer +31 528 24 68 00
Datum 17 augustus 2018

Onderwerp Reactie op uw brief van 20 juni 2018

Geachte heren Zeegers en Nieboer,

Hierbij reageer ik op uw brief d.d. 20 juni jl., waarin u vraagt om duidelijkheid over de positie van Rabobank als het gaat om de financiering van windturbineparken in Drenthe en Groningen. Wij hebben hierover meerdere keren met elkaar van gedachten gewisseld.

De trend van verduurzaming van energie-opwekking en andere maatregelen die verstoringen in het klimaat moeten tegengaan zet door. Dit plaatst alle betrokkenen, inclusief Rabobank, voor dilemma's. Rabobank hecht grote waarde aan verduurzaming en is vast overtuigd daaraan haar maatschappelijke bijdrage te leveren. Uiteraard binnen de juridische grenzen die daarvoor bestaan en die door de Raad van State zijn bekrachtigd. Hoe we het wendend of keren: de transitie naar een duurzame energievoorziening is geen keuze, maar een harde noodzaak voor een leefbare toekomst voor onze kinderen en kleinkinderen. Dat is de reden dat Rabobank in principe bereid is als medefinancier van windturbineparken op te treden. Gezien de omvang van de investeringen die gemoeid zijn met de bouw van windturbineparken zal Rabobank hierbij samenwerken met andere (bancaire) partners.

Dit betekent niet dat wij onze ogen sluiten voor de negatieve maatschappelijke effecten van de plaatsing van windturbines. Deze nemen wij mee bij de beoordeling van financieringsaanvragen. Rabobank hecht groot belang aan een gedegen besluitvormingsproces bij de totstandkoming van windenergie-projecten. In een klein land als het onze kan dat alleen samen en in goed overleg met omwonenden. Ik wil u er in dit verband graag op wijzen dat Rabobank mede-ondertekenaar is van de Green Deal 'Participatie van de omgeving bij duurzame energieprojecten'.

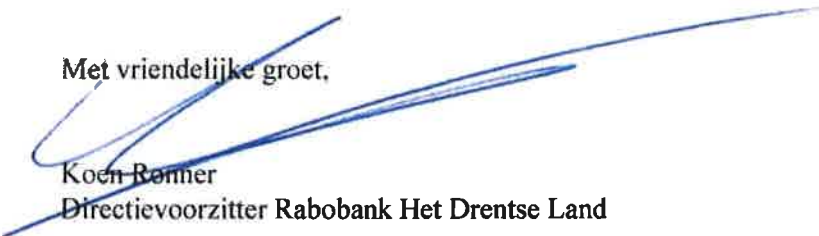
2/2

Onze referentie BCMK/

Daarnaast voert de bancaire sector nauw overleg met de Nederlandse Vereniging van Omwonenden van Windturbines, die ook in "Green Deal" participeert.

U kunt op erop rekenen dat wij bij onze beslissingen zo goed mogelijk rekening houden met de belangen van alle betrokken partijen.

Met vriendelijke groet,

Koen Ronner

Directievoorzitter Rabobank Het Drentse Land

Bijlage H

Brief aan Rabobank d.d. 01-10-2018

Rabobank Het Drentse Land
Rabobank Zuid en Oost Groningen
Rabobank Stad en Midden Groningen
T.a.v. de heer K. Ronner
Postbus 25
9531 AB Borger

Nieuw-Buinen, 1 oktober 2018

Geachte heer Ronner,

Wij hebben met tevredenheid kennis genomen van de inhoud van uw brief d.d. 17 augustus jl., waarin u reageert op onze vraag of de Rabobank al dan niet (mede)financier is of zal zijn in relatie tot de voorgenomen windturbineparken in de Drentse en Groninger Veenkolonien. Wij spraken elkaar meermalen over deze kwestie.

Wij zijn dan ook uiterst ingenomen met het feit dat de Rabobank groot belang hecht aan een gedegen besluitvormingsproces bij de totstandkoming van windenergieprojecten. Ook onderschrijven wij het standpunt van de Rabobank dat dat in een klein land als de onze alleen samen en in goed overleg met de omwonenden kan.

Omdat de belangen van omwonenden voor ons, evenals voor de Rabobank, voorop staan bij besluitvormingsprocessen rond windenergieprojecten, is dit standpunt van de Rabobank een belangrijke bijdrage aan het door ons en de inwoners reeds lang bevochten windturbinevrij houden van ons gebied.

Omdat u als bank erop voorstaat "Midden in de samenleving" te staan is dit standpunt van de Rabobank ook naar onze mening een logische keuze omdat deze nadrukkelijk ook aansluit bij de uitkomst van de door de gemeenten Borger-Odoorn, AA & Hunze en Stadskanaal, samen met de Rijks Universiteit Groningen gehouden enquête onder 15.000 inwoners, waaruit is gebleken dat ruim 82% van de bevolking (ook woonachtig in de werkgebieden van uw Rabobank in Groningen en Drenthe) de voorgenomen windenergieprojecten afwijst.

Uw standpunt dat besluitvormingsprocessen rond windturbines alleen samen met bewoners kan, sluit windturbineprojecten in ons gebied dan ook geheel uit, omdat uit de vele en langdurige contacten met de bewoners ook de Rabobank kennelijk is gebleken dat de bewoners en daaronder hun cliënten deze windplannen massaal afwijzen.

Het niet door de Rabobank (mee)financieren van windenergieprojecten draagt dan ook bij aan de voorkoming van de lange reeks negatieve effecten en desastreuze gevolgen van windturbines op de omgeving en daarmee o.a. op de bewoners,

bedrijven, instellingen, de gezondheid, het milieu, het woongenot, de economie en de waarde van woningen en bedrijfsgebouwen.

Deze verheugende Rabobankkeuze voor de belangen van de bewoners en uw cliënten is dan ook een belangrijke waarborg voor het behoud van de woningwaarde van onder meer uw duizenden hypotheekgevers/huiseigenaren; het angstbeeld dat de Rabobank door windenergieprojecten (mee) te financieren, actief zou kiezen om de woningen van hun cliënten onder water te zetten, is hiermee weggenomen.

Daarnaast is met de keuze om niet over te gaan tot financiering van windparken in Groningen en Drenthe, de Rabobank de eerste die de angel uit de, deze week door de Nationaal Coördinator Terrorisme Bestrijding benoemde terreurdreiging in Groningen en Drenthe haalt.

Samenvattend: de Rabobank laat het belang van hun duizenden particuliere cliënten in Groningen en Drenthe vanzelfsprekend prevaleren boven de blinde geldzucht van een tiental windboeren.

Deze keuze van de Rabobank zal dan ook leidend zijn voor andere banken. De door uw collega-banken te maken keuzes rond de financiering van windenergieprojecten zullen wij actief en scherp volgen en wij zullen uw standpunt daarin als leidend hanteren.

Gelet op het feit dat de Rabobank rond windenergieprojecten nu aan onze kant blijkt te staan, stellen wij er prijs op dat u onze platforms tegen windplannen in ons en uw gebied ondersteund en trekken wij graag schouder aan schouder midden in de samenleving met de Rabobank op om de leefbaarheid in het gebied zonder windturbines te waarborgen.

Wij zien dan ook uit naar een innige samenwerking met uw bank, teneinde de kwaliteit van wonen, werken en leven in deze windturbinevrije woonomgeving voor u, ons, onze kinderen en kleinkinderen te behouden en uit te bouwen.

Hoogachtend,
Tegenwind Veenkoloniën

J.L. Nieboer
Voorzitter/woordvoerder

Bijlage I

Brief van Rabobank d.d. 17-08-2018

Rabobank

Postadres Postbus 25, 7900 AA Hogeveen

De heer Nieboer
p.a. Drentse Poort 18
9521 JA Nieuw-Buinen

Bezoekadres Donau 12
7908 HA HOOGEVEEN

Telefoon +31 52 82 46800

Fax

E-mail Directie.hdl@rabobank.nl

Bankrekening NL25 RABO 0329 0980 04

Website www.rabobank.nl/hdl

Uw referentie

Onze referentie DRR/KR

Doorkiesnummer

Datum 9 oktober 2018

Bijlage(n) Brief d.d. 17 augustus 2018

Onderwerp Reactie op uw schrijven d.d. 1 oktober 2018

Geachte heer Nieboer,

Hierbij bevestig ik de ontvangst van uw brief d.d. 1 oktober jl. U verwijst hierin naar onze brief van 17 augustus jl. (bijgevoegd) en suggereert op basis daarvan dat Rabobank ervoor heeft gekozen niet over te gaan tot de financiering van windparken in Groningen en Drenthe. Dat is onjuist.

Zoals uit onze brief van 17 augustus jl. blijkt sluit Rabobank financiering van windparken in Groningen en Drenthe geenszins uit. Rabobank is evenmin tegenstander van de bouw van windturbineparken. Rabobank staat open om als financier op te treden bij de bouw van windturbineparken op land. Gezien de omvang van de investeringen die hiermee gemoeid zijn zal Rabobank hierbij waar nodig samenwerken met andere (bancaire) partners. Zoals eerder gemeld houden wij rekening met de belangen van alle stakeholders en zullen wij niet financieren als dat onverenigbaar is met politieke besluitvorming.

Ik verwijs u behalve naar onze brief van 17 augustus jl. ook naar de mededeling op onze website: <https://www.rabobank.com/nl/press/search/2018/20180920-rabobank-financiert-energietransitie.html>

Ik vertrouw erop dat ons standpunt u nu duidelijk is.

Met vriendelijke groet,

Namens de Rabobanken Stad en Midden Groningen, Zuid en Oost Groningen, Het Drentse Land

Koen Ronaer

Directievoorzitter Rabobank Het Drentse Land

Bijlage J

Overzichtskaart geplande en in bedrijf zijnde windturbines

